

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Теорія порівняльних досліджень”	4
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Теорія порівняльних досліджень”	5
Список літератури	15

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни**

**“ТЕОРІЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”
(для магістрів)**

Відповідальний за випуск *О. Г. Анікіна*
Редактор *А. А. Тютюнник*
Комп'ютерне верстання *А. П. Нечипорук*

Зам. № ВКІЦ–5145

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний. Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,22. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ–39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП “Видавничий дім “Персонал”
03039 Київ–39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

Підготовлено професором кафедри соціології *О. О. Суською*

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 6 від 11.06.10)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Суська О. О. Методичні матеріали щодо самостійної роботи студентів з дисципліни “Теорія порівняльних досліджень” (для магістрів). — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2014. — 20 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Теорія порівняльних досліджень”, питання для самоконтролю, теми рефератів, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2014
- © ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2014

64. Социальная теория, современность, и три волны исторической социологии, Юлии Адамс, Элизабет Клеменс, и Энн Орлов. Расселл Сейдж Working Paper, 2003.
65. С исторической социологии к теоретической истории, по Гарет Джонс Сидман. Британский журнал социологии, Vol. 27, № 3 (1976), с. 295–305.
66. *Виктория Е. Боннелл.* Использование теории, концепции и сравнения в исторической социологии. Сравнительные исследования в обществе и истории. Vol. 22, № 2 (1980), с. 156–173.
67. Историческая социология в истории американской социологии, по Милдред А. Шварц. Социальная история Science, Vol. 11, № 1 (1987), с. 1–16.
68. Социальная история и историческая социология: Контрасты и взаимодополняемости, на Теда Skocpol. Общественные науки История, Vol. 11, № 1 (1987), с. 17–30.
69. Роль общей теории в сравнительно-исторической социологии, Эдгар Кизер, Майкл Нехблг. Американский журнал социологии, Vol. 97, № 1 (1991), с. 1–30.
70. Одиозные сравнения: несоизмеримости, тематическое исследование, и “Малый N” в социологии, Джордж Стейнмец. Социологические теории, Том. 22, № 3 (2004), с. 371–400.
71. “Мы не ангелы”: реализм, рациональный выбор, и реляционность в области социальных наук, Маргарет Р. Сомерс. Американский журнал социологии, Vol. 104, № 3 (1998), с. 722–784.
72. Начальные условия, общие законы, Путь зависимости, и объяснение в исторической социологии, Джек А. Голдстоун. Американский журнал социологии Vol. 104, No 3 (1998), с. 829–845.
73. Путь Зависимость в исторической социологии, Джеймсом Махони. Теория и общество Vol. 29, № 4 (2000), с. 507–548.
74. Пересмотр Общей теории в исторической социологии Джеймсом Махони. Социальных сил, 83 (2) :459–489; 2004.
75. Сюжетные, события структурного анализа, а также причинной интерпретации исторических социологий, Ларри Дж. Гриффин. Американский журнал социологий, Vol. 98, № 5 (1993), с. 1094–1133.
76. Как Социология обоснованного по истории?, Ларри Дж. Гриффин. Социальные силы, Vol. 73, № 4 (1995), с. 1245–1254.
77. Историческая методология: сравнительный анализ макросов, Дженнифер Платт. Сроки, Информационный бюллетень истории ASA социологии в разделе от апреля 2007 года.

47. Дюркгейм, Эмиль. (1898) 1982. Правила социологического метода. — Нью-Йорк: Свободная пресса.
48. Дюркгейм, Эмиль. (1893) 1984. Разделение труда в обществе. — Нью-Йорк: Свободная пресса.
49. Абрамс, Филип. 1983. Историческая социология. Ithaca. — NY: Cornell University Press. ISBN: 0-8014-9243-2 [из печати, копии с инструктором].
50. Skocpol, Теда, изд. 1984. Vision и методы в исторической социологии. — Нью-Йорк: University Press Кембридже. ISBN: 0521297249
51. Deflem Матье. 2002. Исторические основы международного полицейского сотрудничества. — Оксфорд, Великобритания: Oxford University Press.
52. Deflem М. Траектории, бюллетень ASA сравнительного и исторической социологии разделе 19 (1): 14-17; 2007.
53. Маркс, Карл. (1843–1858) 1978. Ч. I и II (до столицы) в Маркса-Энгельса-Ленина Reader, под ред. RC Такер. Нью-Йорк: Нортон. OR: следующие источники информации в Интернете: Введение Вклад “К критике в гегелевской философии права” — Экономический и философские рукописи 1844 (в частности: прибыль от капитала; Критике гегелевской диалектики и философии в целом) — Тезисы о Фейербахе — “Немецкой идеологии”.
54. Студенческие чтения списка (осень 2007):
55. Атул Коли. 2004. Государственная режиссура развития.
56. Чарльз D. Брокетт. 2005. Политические движения и насилия в Центральной Америке.
57. Крис Ромберг. 2004. Нет Там Там: раса, класс, и политическое общество в Окленде.
58. Клиффорд Боб. 2005. Маркетинг восстания.
59. Дебора Яшар. 2005. Оспаривание гражданства в Латинской Америке.
60. Диана Е. Дэвис. 2004. Дисциплина и развитие.
61. Эйко Икешати. 2005. Облигации вежливости.
62. Джером Карабел. 2005. Сортировка: Скрытая История Прием и исключение из Гарварда, Йеля, и Принстоне.

Интернет-статьи

63. Примечание: несвязанные статьи имеющиеся в JSTOR и может быть получена через поиск в Интернете. JSTOR печати статей, нажав на название статьи, затем нажмите на PDF и распечатать!

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.

Курс “Теорія порівняльних досліджень” є необхідним для випускників магістерських програм вищих навчальних закладів. Поряд з семінарами та груповими дискусіями з методологічних, теоретичних, а також окремих курсів з основної спеціальності, зокрема, у сфері порівняльної та історичної соціології. Курс передбачає лекції, дискусії та самостійну роботу студентів — презентації за різними темами курсу. Цей курс також може бути призначений для ознайомлення й аспірантів з деякими з ключових методологічних взносів, теоретичних перспектив, й на цьому шляху — вибору ними основних тем в галузі порівняльної та історичної соціології. Методична розробка спрямована на стимулювання студентів до здійснення власного внеску до вибору шляху до тієї соціологічної галузі, в якій він буде здійснювати свій науковий пошук на найвищому рівні академічної науки.

Мета вивчення дисципліни “Теорія порівняльних досліджень” — виявлення когнітивних можливостей студентів та формування системи соціологічних знань щодо впровадження компаративних технологій та методу порівняння в соціології.

Завдання вивчення дисципліни:

- створити умови для розуміння необхідності компаративних відносин у пізнавальному процесі;
- сформулювати адекватне уявлення про сутність порівняння в історичному плані та в цілому в соціології;
- показати значення знань порівняльного аналізу у сфері інноваційних технологій в соціології для будь-якого фахівця;
- розкрити основні характеристики інноваційного потенціалу суб'єктів освітнього процесу;
- створити умови для розуміння студентами відповідальності та особистої оцінки у виборі дослідницьких технологій та розробці дослідницьких документів.

У результаті освоєння дисципліни студенти повинні знати:

- сутнісні характеристики суб'єкта і об'єкта пізнавальних та інноваційних технологій;
- можливості особистісного потенціалу суб'єктів пізнавальної діяльності та освітнього процесу в цілому;
- методи соціально-психологічної і педагогічної діагностики суб'єктів освітнього процесу;

- основи педагогічного проектування розвитку суб'єктності щодо впровадження пізнавальних технологій та інновацій;
- критерії продуктивності пізнавальних технологій та інноваційних систем;
- особливості психолого-педагогічного супроводу впровадження інновацій в освітній процес.

Дисципліна “Теорія порівняльних досліджень” є складовою курсу соціологічної освіти для магістерських програм ВНЗ.

Вивчення дисципліни “Теорія порівняльних досліджень” тісно пов'язано з такими дисциплінами: “Методологія соціологічних досліджень”, “Надійність соціологічної інформації”, “Соціологія освіти”, “Сучасні соціологічні теорії”, “Актуальні проблеми соціо-гуманітарних наук”, а також утворює інтеграційні зв'язки з іншими дисциплінами освітнього плану.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ТЕОРІЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теорія порівняльних досліджень як наукова дисципліна
1	Вступ. Предмет і об'єкт теорії порівняльних досліджень
2	Порівняльні дослідження у сфері освіти
3	Методологічні і евристичні функції, теоретичне і емпіричне значення порівняльних досліджень
4	Методи спостереження та експерименту в порівняльному дослідженні
	Змістовий модуль II. Методологія та методи порівняльних досліджень
5	Методи нормативного та описового порівняння, їх застосування в соціології
6	Компаративна методологія в моніторингових і лонгітюдних дослідженнях
Разом годин: 108	

28. Паниотто В. И., Чурилов Н. Н. Опросы населения. — М., 1984.
29. Петренко Е. С., Ярошенко Т. М. Социально-демографические показатели в социологических исследованиях. — М., 1979.
30. Погосян Г. А. Метод интервью и достоверность социологической информации. — Ереван, 1985.
31. Пресса и общественное мнение. — М., 1986.
32. Проблемы сбора первичных данных в социологии средств массовой коммуникации. — М., 1984.
33. Рабочая книга социолога. — М., 1976.
34. Саганенко Г. И. Социологическая информация. — Л., 1979.
35. Свенцицкий А. Л. Интервью как процесс социально-психологического взаимодействия.
36. Проблемы общей, социальной и инженерной психологии. — 1968. — Вып. 2. — М.
37. Седов А. В., Кротова Т. Н., Шпаков В. Д. Методы сбора, обработки и анализа социальной информации. — Ленинград, 1984.
38. Социология и математика. — Новосибирск, 1970.
39. Типология и квалификация в социологических исследованиях. — М., 1982.
40. Федоров И. В. Причины пропуска ответов при анкетном опросе // Социолог. исслед. — 1992. — № 2.
41. Фишберн П. Е. Измерение относительных ценностей // Статистические измерения качественных характеристик. — М., 1972.
42. Ядов В. А. Социологическое исследование. Методология, программа, методы. — М., 1972.
43. Яковенко Ю. И., Паниотто В. И. Почтовый опрос в социологическом исследовании. — К., 1988.

Додаткова

44. Абрамс, Филип. 1983. Историческая социология. Ithaca, NY: Cornell University Press. ISBN: 0-8014-9243-2 [из печати, копии с инструктором].
45. Вебер, Макс. 1978 (1922). Экономика и общество: План по толкованию социологии / Под ред. Г. Рот и С. Виттих. Беркли, Калифорния: Калифорнийский университет Press.
46. Вебер, Макс. 1958 (1922). С Макс Вебер, под редакцией НН Герт и СВ Миллса. Нью-Йорк: Oxford University Press. OR: соответствующие разделы в экономике и обществе.

6. *Брандт З.* Статистические методы анализа наблюдений. — М., 1975.
7. *Бунге М.* Причинность. — М., 1962.
8. *Ван дер Варден Б. Л.* Математическая статистика. — М., 1960.
9. *Волович В. И.* Надежность информации в социологическом исследовании. — К., 1974.
10. *Гносеологические* проблемы измерения. — К., 1968.
11. *Горбунов Н.* Обоснованность, надежность и переносимость вопросов // Труды по социологии. — Тарту, 1972.
12. *Грин Б. Ф.* Измерение установки // Математические методы в современной буржуазной социологии. — М., 1966.
13. *Грушин Б. А.* Мнения о мире и мир мнений. — М.: Наука, 1967.
14. *Дмитриева Е. В.* Фокус-группы в маркетинге и социологии. — М., 1998.
15. *Здравомыслов А. Т.* Методология и процедура социологических исследований. — М., 1969.
16. *Клигер С. А.* Некоторые ошибки при опросах: постановка вопросов в анкетах и опыт использования шкал // Социолог. исслед. — 1974. — № 2.
17. *Коган В. З.* Обеспечение достоверности информации на стадии подготовки анкет к обработке // Социолог. исслед. — 1977. — № 2.
18. *Коган В. З., Татлина В. С.* К вопросу об обеспечении надежности первичной социологической информации // Проблемы социологии печати. — Вып. 2. — Новосибирск, 1970.
19. *Количественные* методы в социологии. — М., 1966.
20. *Математика* и социология. — Новосибирск, 1972.
21. *Математика* в социологии. Моделирование и обработка информации. — М., 1977.
22. *Методы* анализа, сбора и обработки социально-экономической информации. — М., 1977.
23. *Методы* современной математики и логики в социологических исследованиях. — М., 1997.
24. *Миллс Ф.* Статистические методы. — М., 1958.
25. *Михайлов С.* Эмпирическое социологическое исследование. — М., 1975.
26. *Осипов Т. В., Андреев Э. П.* Методы измерения в социологии. — М., 1977.
27. *Панина Н. В.* Технология социологического исследования. — К., 1998.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“ТЕОРІЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”

Змістовий модуль І. Теорія порівняльних досліджень
як наукова дисципліна

Тема 1. Вступ. Предмет і об’єкт теорії порівняльних досліджень

Предмет і об’єкт “Теорії порівняльних досліджень”. Теорія порівняльного аналізу та її використання різними галузями науки. Місце і значення порівняльних досліджень в соціології.

Класичний підхід у визначення предмета і об’єкта теорії порівняльних досліджень:

- 1) попередники сучасного соціологічного аналізу суспільства та фундатори суспільствознавчої науки: М. Вебер, К. Маркс, Е. Дюркгейм;
- 2) використання компаративних підходів у сучасній соціології, зокрема в соціології громадської думки (Є. Вятр, В. Оссовський, П. Штомпка, В. Ядов);
- 3) принципи порівняльних досліджень та дизайн;
 - науки, теорії та окремих досліджень;
 - науково-дослідницький апарат порівняльних досліджень: конструювання моделей та вимірювання, їх практичне застосування;
 - моделювання причинно-наслідкових зв’язків;
 - процедури відбору проблем і сюжетів порівняльних досліджень в соціології;
- 4) методи спостереження та експерименту в порівняльному дослідженні.

Основою курсу є методологічні та теоретичні, засновані на творах класиків соціологічної думки (К. Маркс, М. Вебер, Е. Дюркгейм) та відповідних провідних вчених сучасної соціологічної науки як в Україні, так і за кордоном.

По-перше, приділено увагу ролі порівняльно-історичного аналізу в соціологічній класиці.

По-друге, приділено окрему увагу питанням розробки та планування (проектування) досліджень порівняльним методом як певних соціальних явищ в цілому, так і застосуванню порівняльного методу для історичних досліджень.

По-третє, показано значення цих теоретичних та методологічних проблем, прослідкувати та розглянути певні питання, що є актуальними в різноманітних предметних галузях, де може бути застосований порівняльно-історичний метод в соціології, в тому числі аналіз станів сім'ї, права, економіки й інших соціальних інститутів.

Дизайн порівняльних досліджень дуже простий: об'єкти спостережень, певні явища чи випадки, зразки думок, які подібні деяким чином (в іншому випадку вона не має сенсу порівнювати їх), але відрізняються в певних позиціях або відносинах. Ці відмінності і стають об'єктом дослідження. Мета дослідження полягає у з'ясуванні того, чому в деяких випадках різні за походженням думки чи події можуть виявляти спільні ґрунтовні за своїм значенням та якістю структури, що створюють чи сприяють певним змінам у поведінці певної групи, або ж соціуму в цілому.

Comparison є одним з найбільш ефективних методів експлікації або використання індивідуальної думки, або ж індивідуального ставлення до певних явищ дійсності. Під час презентації результатів це може бути здійснено, наприклад, демонструючи паралельно два слайди, представляють думку двох певних груп, чи об'єктів спостереження, кілька різних об'єктів чи ситуацій, коли людей просять пояснити свої точки зору чи відмінності поглядів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке порівняльні дослідження?
2. Чому метод порівняльних досліджень з давніх часів використовувався історичною наукою?
3. Які дослідження сучасної соціологічної компаративістики ви знаєте?
4. Хто вважається фундаторами порівняльного методу в соціології?
5. Визначте предмет і об'єкт теорії порівняльних досліджень.

Теми рефератів

1. *Comparison* як один з найбільш ефективних методів експлікації суспільної думки.
2. Попередники сучасного соціологічного аналізу суспільства та їх внесок у розвиток порівняльно-історичного методу досліджень.
3. Розробка та планування (проекування) досліджень з використанням порівняльного методу.
4. Науково-дослідницький апарат порівняльних досліджень.

ня позицій по шкалі може дати небажаний ефект збільшення, або ж зменшення результату (кількості відповідей за цією позицією), так званий "ефект ранжування" варіантів відповідей самим респондентом, коли верхні позиції шкали набирають більше "голосів", ніж ті, що розташовані нижче. Таким чином, методологія ідентичності опитувальних документів так само необхідна до застосування і в моніторингових, і в лонгітюдних дослідженнях.

Питання для самоконтролю

1. Основний принцип моніторингу.
2. Що таке "ефект ранжування"?
3. Яким може бути інтервал часу між проведенням збору даних в моніторингових дослідженнях?
4. Навіщо в лонгітюдних дослідженнях застосовуються вибірки панельного типу?
5. Яка різниця між співставленням і порівнянням?

Теми рефератів

1. Методологія ідентичності представлення та збору даних.
2. Моніторингове дослідження як один з методів кількісних соціологічних досліджень.
3. Принцип ідентичності в моніторингових дослідженнях.
4. Поняття інтервалу в лонгітюдних дослідженнях.
5. Принципи періодичності та послідовності в лонгітюдних соціологічних дослідженнях.

Література: основна [6; 8; 9; 12; 16; 17; 21; 32];
додаткова [46; 49; 52; 54; 60]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева Г. М. О соотношении микро- и макросоциологии. — 1970. — № 7.
2. Андреевков В. Г., Маслова О. М. Методы сбора социологической информации. — М., Центр повыш. квалиф. социологов, 1985.
3. Метод пособие. — М., Центр повыш. квалиф. социологов, 1985.
4. Андреевков В. Г., Сотникова Г. Н. Телефонные опросы населения. — М., ИСИ АН СССР, 1985.
5. Арон Р. Этапы развития социологической мысли. — М.: Прогресс, 1993.

2. Вплив рівноцінних умов на проведення порівняння.
3. Принцип рівноспроможності у вибірковому методі та методі порівняння в соціології.
4. Роль статистичної значущості результатів в нормативному порівнянні.
5. Методика парного порівняння та її використання в соціології.

Література: основна [5; 8; 11; 15; 19; 24; 27];
додаткова [48; 54; 56; 59; 62; 65]

Тема 6. Компаративна методологія в моніторингових та лонгітюдних дослідженнях

Метод моніторингових досліджень передбачає повну відповідність результатів, які можуть співставлятися, або порівнюватися. Для цього обирається один, той самий принцип застосування опитувальних методик (наприклад, побудови анкети), або ж використання інших різновидів збору соціологічної інформації, але завжди ідентичних — від дослідження до дослідження. Основним принципом моніторингу є абсолютна відповідність типу і форм збору даних та ідентичність методів збору. При порівнянні кількісних результатів моніторингу беруться до уваги показники, навіть менші за значущі розбіжності, тому й вимоги до відповідності методик тут будуть набагато вищими. Те саме стосується і певного інтервалу між дослідженнями, що також є однією з базових умов проведення моніторингових досліджень.

Моніторингове дослідження — один з найбільш вимогливих і точних методів кількісних соціологічних досліджень, в основі якого лежать принципи компаративних досліджень.

Метод лонгітюдного дослідження також передбачає повну можливість співставлення результатів, й, навіть, вимоги до порівняння даних тут можуть бути вищими. Лонгітюдне дослідження проводиться протягом досить великих періодів часу (наприклад, раз на рік протягом 10 років), що дає підстави використовувати саме ідентичні підходи і методики дослідження. Серед вимог лонгітюдного дослідження також може бути забезпечення панельної вибірки, тобто постійного контингенту опитуваних, що є невід'ємним компонентом методології дослідження. Цей метод широко використовується в таких галузях соціології, як соціологія молоді, сім'ї, спорту та ін.

За наявності опитувальних документів анкетного характеру, навіть порядок запитань в анкеті та порядок показників шкали повинен залишатися незмінним для чистоти порівняння. Адже переміщен-

5. Використання компаративних підходів у сучасній соціології.

Література: основна [1; 2, 4; 8; 20; 22]; додаткова [44; 48; 56]

Тема 2. Порівняльні дослідження у сфері освіти

Порівняльні дослідження в соціології як сукупність структурних, функціональних, інституційних параметрів, так і різного роду освітніх соціальних практик вказує на збільшену значущість їх критеріальності та соціальної ефективності, диверсифікацію відносин із зовнішнім соціальним середовищем, посилення інтеграції в суспільство нових освітніх форм і технологій.

Розвиваюча освіта, спрямована насамперед на розвиток особистості студента — майбутнього фахівця, що володіє набором необхідних компетенцій, припускає інтерсуб'єктні відносини в пізнавальному процесі, формування у студентів діяльній позиції творця.

Ця технологія співвідноситься з однією з найважливіших тенденцій сучасної освіти: принципом безперервності, тобто утворення крізь усе життя, що припускає наявність у людини спеціальних здібностей самостійно здобувати необхідні знання, постійно підвищувати свою кваліфікацію. Дисципліна “Теорія порівняльних досліджень” спрямована на розвиток всіх перелічених якостей, орієнтування в системі пізнавальної діяльності як феномені, якому притаманний невичерпний інноваційний потенціал особистісного і професійного розвитку суб'єктів освітнього процесу.

Порівняльне дослідження Ериксона і Гарднера “Теорія експертиз” та “теорії множинного інтелекту” стало певним етапом в історії порівняльних досліджень у сфері системи освіти в країні, де стає значущим акцентування саме на якості освіти та якісному підході до знань і самостійних вмінь студента. Так за останнє десятиліття відбулися значні зміни у процедурах підготовки кадрів з вищою освітою в багатьох країнах Європи. Спрошеність підходів, що була характерною для останніх десятиліть ХХ ст., замінюється індивідуалізацією підходів та акцентуванням на самостійній роботі студента, де найважливішим фактором є прояв власного інтелекту. Виявилися і об'єктивні труднощі: педагог, який має сконцентрувати свою увагу на задоволенні потреб усіх учнів, звісно, відчуває тиск, що посилюється внаслідок збільшення вимог різнобічності підходів у поданні матеріалу в той час, як збільшилася кількість звітних матеріалів і “паперів”, що вимагає зосередженості не на особі учня, а на звітності. Особливо це позначалося на роботі з учнями і студентами з інвалідністю

різних форм та учнях з особливими потребами. Особи з обмеженими можливостями відповідно до прийнятого в 1997 р. Закону про освіту за вимогами всесвітньої організації освіти для осіб з обмеженими можливостями (IDEA). З метою підвищення академізації освіти та відповідальності за осіб з обмеженими можливостями.

IDEA обіцяла скоротити розрив між досягненнями учнів з інвалідністю та їх ровесників шляхом отримання одного й того самого рівня і змісту знань та через можливість участі у програмах державної атестації (оцінки знань) та максимально можливою мірою зрівняти доступ та якість знань таких учнів та студентів. Так, за допомогою стандартизації та порівняльного аналізу оцінки рівня підготовки були виявлені можливості здійснити справедливий доступ до знань в усіх групах (Dieker, 2001). Подальше введення в Америці спеціального Акту No Child Left Behind та закону, прийнятого президентом Джорджем Бушем у 2001 р., який обіцяв реформу національної системи освіти, на цей раз довів чотири основні принципи: “посилити відповідальність за результати діяльності; посилити гнучкість і контроль на місцях; розширити варіанти, які можуть обирати батьки, а також зробити акцент на методах викладання (OSEP, 2002). Кожне з цих перетворень у сфері освіти є відкриттям нових можливостей у плані адаптації викладання та оцінювання.

Це може розглядатися каталізатором для прийняття нових освітніх концепцій. Переглядаючи останні освітні журнали, можна пересвідчитись, що базові засади порівняльного аналізу вже просякають терени освітньої практики, й для “просвітленого” новітніми теоріями перспективних “справжніх реформ” і “чудових” результатів науковця, чи педагога-практика головною метою стає пошук можливостей для задоволення потреб усіх, хто навчається, та забезпечення їх максимально необхідним для досягнення успіху.

Говард Гарднер у своїй “Теорії множинного інтелекту” довів, що багато з того, що викладачі роблять, викриваючи слабкі сторони студента. Зрозуміло, викладачі знають багато того, чого не знають студенти, й сфери їхньої компетентності різні.

Вони тестують і спостерігають, чи зможе дитина, учень, студент виявити свої слабкі та сильні сторони, свої здібності та ін. У майбутньому заповнити прогалини, які виникають через недоліки у плані взаємодії з метою співпраці, або допомоги — практично неможливо. Студент може сам компенсувати ці недоліки за рахунок власного інтелекту, а щодо молодших школярів і дітей, то тут роль викладача набагато вагоміша.

тим більше, якщо дослідження проводилось лише двох груп та стосувалося всього двох випадків.

Достовірність узагальнення буде збільшуватись, якщо є не “Справа 1”, а кілька випадків з тою самою групою, назовемо її “Група 1”, а також у випадках для “Групи 2”. Якщо всі вони чи більшість з них (в парному порівнянні) продемонструють таку саму інваріантність, то авторитет методики буде швидко підвищуватись.

Існують статистичні методи для розрахунків надійності, або статистичної значущості результатів. Питання в тому, чи знайшлися інваріантність, чи існує вона за межами даної групи населення, чи є виокремлене головним для читачів його доповіді.

У випадку, коли необхідно порівняти більш, ніж дві групи, дослідження починає наближатися до методу класифікації, який також межує з методом порівняння.

Для порівняльного методу найбільш поширеними, як і у більшості інших дослідницьких методик, є два стилі наукового пошуку:

1) *стиль описового порівняння*. Порівняння спрямоване на описання різниці у позиціях об’єкта (об’єктів). Можливим і необхідним є також пояснення інваріантності об’єктів. Цей стиль спрямований не на отримання змін в самих об’єктах, а виявленню змін, яким, зазвичай, намагаються запобігти;

2) *нормативний стиль*. Цей стиль дослідження необхідний у випадках, коли метою дослідження є не тільки виявлення певних відмін чи зміни, й пояснити їх, але й покращити нинішній стан об’єкта, або допомогти, покращити чи розвивати подібні об’єкти в майбутньому. Для останнього існує техніка нормативних порівнянь.

Питання для самоконтролю

1. У чому виявляється інваріантність певних проявів або стану об’єкта?
2. Статистичні методи для розрахунків надійності.
3. Які стилі аналітичних методик є для порівняльного методу найбільш поширеними?
4. Що таке нормативні порівняння і коли вони застосовуються?
5. Назвіть найбільш важливі принципи та поширені методики порівняння.

Теми рефератів

1. Особливості порівняння випадків чи станів об’єктів при описовому методі порівняння.

3. Методи попарного відбору, частотного розподілу та формування вибірових підмножин.

4. Доведення гіпотези, що спирається на порівняння.

5. Проблема контролю перемінних в експериментальному дослідженні.

Література: основна [6–8; 15; 18; 33; 39; 42];
додаткова [44; 49; 56; 59]

Змістовий модуль II. Методологія та методи порівняльних досліджень

Тема 5. Методи нормативного та описового порівняння їх застосування в соціології

У порівняльному дослідженні найчастіше вивчаються два (або більше) зразків чи подій, часто представлених у вигляді таблиці, наприклад:

Аспект	Звіт про стан об'єкта 1	Звіт про стан об'єкта 2
А	А 1	А 2
В	В 1	В 2
С	С 1	С 2

Становище об'єкта дослідження, де можна побачити, у правій колонці, де зберігається в кожному конкретному випадку, який можна назвати “Справа 1”, “Звіт про стан об'єкта 1” і “Справа 2”, або ж “Звіт про стан об'єкта 2”.

У таблиці праворуч ці аспекти ми умовно називаємо А, В і С. В процеси аналізу потім можна додавати нові аспекти чи виключити ті, що виявилися бесплідними. Аспекти, схожі в обох випадках, не обов'язково записувати, тому що не здійснюються одразу два тематичних дослідження, але порівняння випадків чи станів об'єктів проводяться.

Кінцева мета дослідження, зазвичай, полягає в тому, щоб виявити систематичну структуру, інваріантність певних проявів або стану об'єкта.

Це правильно не тільки для випадків, які досліджувались, але й для всієї групи (населення), де ці випадки (стани) відбулися.

Інакше кажучи, мета полягає в тому, щоб узагальнити результати спостережень. Безумовно, переносити результати порівняння двох груп на більшу кількість груп чи повну спільноту було б безглуздо,

Нові перспективи цього методу — сконцентрувати та зосередити увагу на тих недоліках, які на думку Гарднера пов'язані з загальноприйнятими переконаннями про те, що інтелект сучасної людини визначається через тестування на рівень IQ. Але більша частина тестувань на “IQ” та методика викладання в освітянському світі для всіх націй розроблена на основі концепцій Х. Айзенка та теорії Г. Спірмана, де виникає так званий “загальний” або основний фактор інтелекту.

Література: основна [2; 4; 18; 24; 26; 33; 37]; додаткова [49; 58; 62]

Тема 3. Методологічні та евристичні функції, теоретичне й емпіричне значення порівняльних досліджень

1. Методологія порівняльної та історичної соціології:

- з історії становлення порівняльного методу в соціології;
- історичні дослідження та компаративні дослідження.

2. Порівняльний аналіз (Case Comparison):

- пропозиції досліджень (NSF), а також призначення, інтерпретування та оцінки;
- заключний документ проекту дослідження.

Порівняльний метод часто застосовується на ранніх етапах (розвідувальних) або на початку розвитку певної галузі науки. Це може допомогти досліднику піднятися від початкового рівня розвідувальних технік та методології дослідження до більш високого рівня досліджень загальних теоретичних моделей, інваріантності, встановлення компаративних відносин та індикаторів, таких, як причинність та еволюція.

Дизайн порівняльних досліджень дуже простий: об'єкти спостережень, певні явища чи випадки, зразки думок, які подібні деяким чином (в іншому випадку вона не має сенсу порівнювати їх), все одно відрізняються певними позиціями або відносинами. Ці відмінності і стають об'єктом дослідження. Мета полягає у з'ясуванні, чому, і в яких випадках різні за походженням думки чи події можуть виявляти спільні ґрунтовні за своїм значенням та якістю структури, які створюють чи сприяють певним змінам у поведінці певної групи або ж соціуму в цілому.

Результати самостійних занять подаються студентами у вигляді серії презентацій, завершених середньострокових звітів та написаних заключних документів (дослідницьких проектів). Документи повинні відповідати тому стилю, зразок якого демонструє викладач. Цитати й посилання та їх формат можуть бути обумовлені як форматом звичайного дослідницького документа, так і форматом представлення проектів Української соціологічної асоціації.

Зарубіжні проекти представляють переважно у форматі АСА (ASA — Американська соціологічна асоціація) відповідно до керівних вказівок і принципів подання проектів.

Заключний документ проекту дослідження включає Пропозицію (60 % змісту проекту), заключний документ для цього класу досліджень, виходячи з власних пропозицій і думок дослідника в будь-якій предметній галузі порівняльної чи історичної соціології.

Студент може вибрати вільну тему дослідження, але повинен проконсультуватися з викладачем-керівником дослідження щодо власного вибору. Дослідницька пропозиція повинна бути написана з усіма рекомендаціями щодо фактичних пропозицій замовника.

Метод порівняння універсальний: його можна використовувати в роботі як доповнення до інших методів, або ж всю структуру науково-дослідницького проекту будувати на можливості включати порівняння та співставлення різних показників у відповідних випадках.

Питання для самоконтролю

1. Кодифікація та формування ознак в анкеті як основа подальшого порівняння показників аналітичного інструментарію.
2. Поняття порівняння та стандартизації показників в соціології.
3. Залежність якості і повноти інтерпретації емпіричного матеріалу від точності кодифікації та ступеня формалізації даних.
4. Принципи побудови інструментарію в моніторингових дослідженнях.
5. У чому полягає універсальність методу порівняння?

Теми рефератів

1. Основні принципи порівняльного аналізу.
2. Порівняльна методологія в науці.
3. Дизайн порівняльних досліджень.

Література: основна [1; 2; 13; 17; 18; 20; 25];
додаткова [48; 51; 53; 59; 62]

Тема 4. Методи спостереження та експерименту в порівняльному дослідженні

Місце і значення методу спостереження серед інших методів прикладної соціології. Можливості методу спостереження. Специфіка методу спостереження порівняно з іншими методами. Використання методу спостереження в різних видах порівняльних досліджень в соціології.

Поняття включеного спостереження. Перші дослідження методом включеного спостереження Н. Андерсона та У. Уайта. Особливості включеного спостереження. Організація і проведення включеного спостереження. Щоденник спостереження як основний дослідницький документ. Невключене спостереження та його особливості. Польове та лабораторне спостереження.

Становлення методу експерименту, його історичні витоки. Особливості використання методу експерименту в соціології. Проблеми вдосконалення методу експерименту для його застосування при проведенні соціологічних досліджень. Визначення методу експерименту в соціології.

Типологія соціальних експериментів. Операції, з яких складається експеримент. Вибір об'єкта експерименту. Постановка й уточнення завдань і гіпотез проведення експерименту. Проведення експерименту за планами експериментальної та робочої груп.

Створення експериментальної ситуації. Доведення гіпотези, що спирається на порівняння. Метод або правило "однієї відмінності" Бекона-Мілля та його використання при проведенні експерименту.

Проблема контролю перемінних в експериментальному дослідженні.

Залежні та незалежні перемінні. Проблеми контролю при проведенні експерименту. Методи попарного відбору, частотного розподілу та формування вибіркового підмножин; їх значення для контролю результатів експерименту. Зміни соціальної дійсності та проблема їх опосередкованості їх значення при оцінці результатів експерименту.

Становлення методу експерименту, його історичні витоки. Проблеми вдосконалення методу експерименту для його застосування при проведенні соціологічних досліджень. Визначення методу експерименту в соціології.

Питання для самоконтролю

1. Що таке "створення експериментальної ситуації"?
2. Можливості методу спостереження.
3. Що таке польове та лабораторне спостереження?
4. Вибір об'єкта експерименту.
5. Типологія соціальних експериментів.

Теми рефератів

1. Становлення методу експерименту в соціології.
2. Проблема контролю перемінних в експериментальному дослідженні.